

RAZSTAVE

Še ob rob razstavi
Most na Soči 1880

—1980
sto let
arheoloških
raziskovanj

set knjiga.

Ono što me je impresioniralo to je snažni porast arheoloških istraživanja i značajni rezultati koji su postignuti u mladim zemaljama kao što su Senegal, Zambija, te latinsko-američke zemlje. Arheologija je uistinu postala globalna znanost. Nažalost naša prisutnost na ovome skupu bila je u potpunom nesorazmjeru s rezultatima što ih postiže naša arheologija. Potpisani je bio jedini iz naše zemlje, bio je prijavljen kolega Bora Jovanović iz Beograda ali nije došao. Nije ugodno biti sam na ovako velikom skupu, ali taj psihološki osjećaj bio je umanjen nekim specifičnim osjećajem jedinstva s ostalim evropskim kolegama u odnosu na ostale kontinente, tako da sam se "domaće" osjećao uglavnom u društvu čeških, njemačkih i talijanskih kolega. Potpisani je referirao u komisiji "Porijeklo gradova" s temom "Early Hill-forts on the Central Dalmatian Islands" o svojim istraživanjima u tome području.

Pretežni dio komisija obradivao je paleolitik i fosilnog čovjeka. Tu je posebnim interes izazvao kineski paleontolog Jia (Chia) Lan-po iz Institute of Vertebrate Paleontology and Paleanthropology, Academia Sinica, Beijing, koji je u svome predavanju "Where is the Birthplace of Human Being" iznio mišljenje da se čovjek prvi puta pojavljuje u Aziji, najvjerojatnije u jugozapadnoj Kini i okolnim područjima, dokazujući to po fosilnim ostacima toga područja. To mijenja dosadašnju tezu o Africi kao mjestu prvih ljudi.

U mnoštvu priopćenja veliki je udio bio posvećen novim metodama i postupcima arheoloških istraživanja, gdje je vidljivo kako arheologija sve više i nužno postaje timska interdisciplinarna znanost, koja koristi najnovije fizikalno-kemijske metode, matematičke i statističke analize i kompjuterizaciju. Posebni kolokviji bili su posvećeni "Datiranju i izotopskim analizama u prethistoriji" i "Banci arheoloških podataka", te "Upotrebi matematičkih podataka i metoda u arheologiji". Svi su kolokviji bili zanimljivi i puni novih

spoznaja i otkrića. Spominjem "Počeci domestikacije i agrikulture", "Počeci metalurgije", "Prethistorija Pacifika", "Brončanodobne civilizacije", "Arheologija razdoblja Hallstatta i La Tène", "Arheologija ranoga srednjega vijeka" i drugi brojni kolokviji.

Organizacija Kongresa bila je na zamjernoj visini sa svom tehničkom opremom, brojnim izložbama publikacija. Poslije kongresa organizirane su ekskurzije u različite bogate arheološke zone Meksika, ali sve sa visokim cijinama. Potpisani je sudjelovao u jednodnevnoj posjeti Teotihuacanu vjerskom središtu staroga Meksika s piramidama sunca i mjeseca. Meksiko je velika i bogata zemlja čudesne prošlosti i jedinstvenih civilizacija, ali i zemlja velike i sjajne budućnosti zbog golemih prirodnih bogatstava i položaja na dva oceana, to je narod u potpunosti svijestan sebe, svoga položaja, svoje prošlosti i budućnosti.

Mjesto slijedećeg XI kongresa biti će Cambridge u Engleskoj.

Marin Zaninović

Že Parisa, bogovom enakega, so zmedle oči beloroke Helene, a Priam glasno povabi jo k sebi:... "nisi mi Ti zakrivila, bogovi so krivi gorja mi" (Iliada III, 161, 164). Zato se tokrat raje ravnajmo po svetu Gerenijca, viteškega Nestorja: niš ne kramljajmo sedé, ne odlagajmo dolgo več dela (Iliada II, 435).

Goriški muzej je v letu 1981 pripravil nadvse zanimivo razstavo o enem izmed najslavnejših slovenskih arheoloških najdišč - o Mostu na Soči. Razstava je doživela svojo premiero v maju na domačih tleh - v prostorih tolminske knjižnice Cirila Kosmača, na jesen pa je gostovala v ljubljanskih Arkadah ob delih kiparja Dremlja. Škoda le, da se je njeno popotovanje že zaključilo!

Povod za razstavo, kot lahko razberemo iz njenega naslova in spremljajočega kataloga, je bila stota obletnica začetka sistematičnih izkopavanj do danes najobsežnejšega raziskovanega grobišča iz starejše železne dobe na področju jugovzhodnoalpskega sveta in deseta obletnica sistematičnega dela na raziskavah naselja, za katerega danes lahko trdimo, da je najbolj raziskana halštatskodobna naselbina v Sloveniji. Tako ima Goriški muzej kaj predstaviti in tudi za kaj slaviti! Sploh pa imamo Slovenci radi obletnice, pa kaj jih ne bi, saj so bile že Homerjeva slabost.

Razstava je imela nedvomno jasno zasnovo, logičen koncept, hkrati pa jo je oblikovala dokaj sigurna arhitektova roka; pa vendar ji je dajal razstavni ambient tako izrazit pečat, da je skorajda posegel v njeno komunikativnost.

V Tolminu je bila razstava postavljena v predverju knjižnice - v enem prostoru. Dvorana je bila spretno razčlenjena z vitrinami na manjše prostore, tako da se je lahko obiskovalec sprehajal po razstavi kot po "mestecu". Zunanji izgled vitrin je imel tudi svojo pomensko funkcijo - v nizkih vitrinah so bile razstavljene grobne najdbe, v visokih pa pretežno naselbinske - hišne. Ob vходу na levi strani - "preko Idrije" - so bile razstavljene drobne najdbe iz grobov, katerih namen je bil zgolj ilustrirati nekda-

Mednarodni arheološki plakat ali razstava zaradi razstave

nje nošo in morda pogrebne običaje. Na levem "trgu" so bili na panojih predstavljeni na starinskih fotografijah nekdanji izkopavalci in v strnjemem tekstu zgodovina raziskav. Od tod pa sta dve "uličici" vodili med hiše nekdanjega Mosta. Izredno dobra rešitev je bila izbrana za predstavitev izkopavalne dokumentacije in izkopanin. Tik pod načrti posameznih hiš in razlago, kar je bilo pretežno na stenskih panojih, se je nahajal hišni inventar in drobne najdbe iz teh hiš. Na ta način je bilo tudi najbolj preprostu obiskovalcu in otrokom omogočeno doumeti osnovno logiko arheološkega izkopavanja. Po sprehodu mimo vitrin pa je na desnem "trgu" za zaključno popestritev razstave poskrbel serija dia-
pozitivov, žal brez komentarja.

Ljubljanska razstava je bila drugačna - s svojo belino je učinkovala prazno kot še nepopisan list. Raztezala se je skozi tri sobe: v sredini vsake je bila velika steklena kocka, razpolovljena v vertikalni z belo steno. Na ta način je dobila kocka svoj "dvojni obraz". Beline kocke pa niso mogle preglasiti drobne najdbe, ki so tokrat samevale na belih policah z redkimi podnapisi - brez tiste tako uspešne koordinacije slikovne dokumentacije in gradiva, ki je bila glavna odlika tolminske razstave. Besedila, slike in dokumentacija so bili namreč razvešeni po belih stenah sob brez prave povezave z razstavljenimi predmeti; izgubljeni v prostoru, čeprav morda ne v času.

Pa vendar je bila razstava kot celota tudi v Arkadah samosvoje doživetje, ne tako polno kot v Tolminu. Preteklost le ima svoj čar, Most na Soči pa še posebej odpira s svojimi "vaškimi" skrivnostmi, ki smo jih poskušali razpoznavati na plakatu, še popolnoma neraziskan svet v slovenski arheologiji.

Razstava ni imela namena, da bi s sodobnejšimi pristopi prinesla novosti v slovenski arheološki razstavnizus. Pa vendar bi lahko z rekonstrukcijami, čeprav le risarskimi, modeli, maketami, za katere se mostno gradivo kar ponuja, pripravili obiskovalcu nad-

vse zanimivo in poučno popestritev. V osnovi je vsaj poskušala, zlasti tolminska postavitev, nakazati sodoben znanstven princip arheološke vede, v katerem nima več vodilne vloge predmet, temveč prostor - poselitveni sklop. S tem poskusom pa je vnesla kvaliteto, čeprav ne prva in edina, s katero je presegla tudi nekatere večje arheološke razstave, kot je bila npr. Rešena arheološka dediščina Slovenije 1945 do 1980 z izrazito antikvarično-antikvitetnim konceptom, kar je verjetno bližje večini "sladokusnih" obiskovalcev razstav.

Črn katalog je spremljal razstavo, nevreden omembe pa je izginil iz spomina plakat. Tako dobro pisana in funkcionalnega kataloga, posebej dragocenega zaradi množice zgodovinskih podatkov o raziskovanjih, že dalj časa ni bilo mogoče vzeti v roke ob arheoloških razstavah v Sloveniji. Morda so preveč okorne nekatere povečave drobnih predmetov in njihova razvrstitev na slikovnih straneh, kar pa odtehtajo kvalitetne fotografije, še posebej fascinirajo "obrtiška ulica" in deli "štukatur". Glavna pomanjkljivost kataloga pa je, da nima povzetka v tujem jeziku. To je sicer splošna značilnost arheoloških razstavnih katalogov v zadnjih časih v Sloveniji (cfr. *Rešena arheološka dediščina Slovenije 1945-1980*, *Rešena arheološka dediščina Ljubljane*). Prav takšna politika zapira našo vedo v ozek nacionalni okvir; tako se delo nas - arheologov vrti na obodu domače rulete in na ta način le škoduje njeni uveljavitvi.

Biba Teržan

Razstava z zvenečim naslovom Mednarodni arheološki plakat, ki smo jo lahko pred časom videli v ljubljanskem razstavišču Arkade (tja je prispela iz novomeškega Dolenjskega muzeja, pripravil jo je T.Knez), je žal obetala veliko preveč. Ob napovedi, da bo predstavljenih "120 plakatov iz Jugoslavije in inozemstva" smo upravičeno pričakovali, da bomo videli sicer le ozek, a zato pretehtan in kvaliteten izbor plakatov (omenjeni izbor se približno ujema z enoletno svetovno produkcijo tovrstnih plakatov), ki so svojčas mimoidoče opozarjali na javne predstavitve dognanj arheološke vede na raznih koncih sveta. Žal pa ni bilo tako.

Videli smo res lahko kar lepo zbirko plakatov, večinoma domačih, med tujimi pa predvsem francoske, angleške in nemške, ki so vsi nastajali kot spremno propagandno gradivo stroke. Dejstvo, da so bili predstavljeni le kot slikovita "stenska" spremljava druge arheološke razstave, ki bi jo lahko označili kot osrednjo "prostorsko" razstavo, nas niti ni posebno motilo. Pravzaprav je to razstavi plakatov z ozirom na njeno zasnovo celo koristilo, saj je do neke mere reševalo njen status.

Moteča pa je bila predvsem sama zasnova razstave. Le gola zbirka nekega materiala pač še ne more biti ustrezna informacija javnosti. (Tudi kadar se po končanih arheoloških izkopavanjih predstavi najdeno gradivo javnosti, se verjetno nikoli ne pokaže vse, kar je bilo izkopano - tudi tu je potrebna selekcija, po določenih kriterijih seveda!) Da obstajajo plakati tudi za arheološke razstave namreč že vemo. Vedeti bi želeli torej nekaj več o njih. To pa bi bilo možno le, če bi pri taki razstavi upoštevali določene kriterije. In ker gre v tem primeru za plakate, so v prvi vrsti relevantni likovno estetski kriteriji (dodamo jim lahko še druge), ki pa izhajajo iz specifičnih oblikovalskih prizadevanj časa, v katerem so nastali. Kljub temu pa nam je ta mednarodna zbirka arheoloških plakatov le nekaj povedala, oziroma potrdila že znano: namreč tako kot za vse vrste razstavnih akcij v svetu tudi za arheološke